

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З ФАХІВЦЯМИ РИЗИКОНЕБЕЗПЕЧНОГО ПРОФІЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ

Професія психолога-консультанта вимагає спеціальних здібностей і властивостей. Особистісний розвиток і становлення в якості спеціаліста, ефективність роботи залежать, насамперед, від ступеня вираженості професійно важливих якостей, від особливостей мислення і свідомості, мотиваційно-сміслової сфери та їх взаємозв'язку з операціональною стороною діяльності [1; 2].

Найбільш значущими для психолога-консультанта є: спостережливість, аналітико-конструктивний склад мислення і самостійність суджень, соціальний інтелект, позитивна «Я-концепція», соціальна спрямованість, емпатія, комунікабельність, чуйність і проникливість, незалежність, креативність, рефлексивність, емоційна стабільність і стійкість до стресів, вміння адаптуватися до різних умов і факторів діяльності. Наявність вищеперелічених характеристик забезпечує відповідність особистості фахівця-психолога вимогам професійної діяльності, обумовлюючи тим самим, досягнення високого рівня професійного розвитку, продуктивності діяльності та самореалізації особистості психолога.

Більшість авторів зазначає, що розвиток професіоналізму істотно залежить від усвідомлення призначення і сенсу професійної діяльності, полягає у формуванні та прояві професійно важливих якостей і пов'язаний з самоактуалізацією особистості, з ростом її потенціалу [1].

Під розвитком професіоналізму психолога-консультанта розуміється зміна внутрішньої характеристики людини, що відбувається у процесі формування суб'єктної позиції, яка проявляється у спрямованості на оволодіння професійною культурою, у розумінні сутності професії, відповідальності, аутентичності, професійної ідентичності, задоволеності, самореалізації, здатності до самотрансценденції. Чим вище ступінь розвиненості та інтегрованості даних характеристик психолога, тим вище рівень розвитку професіоналізму [2].

Діяльність психолога-консультанта екстремального напрямку, тобто того, хто професійно взаємодіє з фахівцями ризиконебезпечних професій, пов'язана з факторами дестабілізуючого впливу на особистість психолога з одного боку, і відсутністю науково обґрунтованої системи психологічного забезпечення розвитку психолога як суб'єкта праці на всіх етапах його професійного та життєвого шляху – з іншого. У цьому і є суть проблемної ситуації, що обумовлює назрілу соціальну потребу визначення психологічної специфіки професійної діяльності психолога даного напрямку і формування на цій основі концепції психологічного супроводу розвитку особистості професіонала.

Консультант, який надає психологічну допомогу, повинен мати модель того, що саме він збирається робити. Важливо усвідомити цінності, що лежать в основі професійної поведінки, а також ідеологічну та філософську основу наданої допомоги. Ми віддаємо перевагу недирективному підходу, який передбачає: 1) довіру до особистості клієнта; 2) актуалізацію прихованих резервів; 3) самостійне рішення клієнтом своїх проблем.

Що стосується підготовки психологів-консультантів для роботи з представниками ризиконебезпечних професій, вона обов'язково повинна включати у себе, крім загальної підготовки, також – спеціалізовану. Основними завданнями такої підготовки є:

1. Забезпечення умов, в яких відбувається усвідомлення фахівцем його індивідуальних способів виявлення проблемної ситуації.

2. Формування спеціальних здібностей. Ця задача дозволяє здійснити когнітивну орієнтацію у виконанні дій (на рівні свідомого контролю).

Психологічна підготовка спрямована на формування пізнавальних потреб, механізму саморегуляції і формування індивідуальних творчих психотехнологій консультування.

Спеціальні напрямки професійної підготовки психолога-консультанта екстремального напрямку наступні:

1. Поглиблена теоретична психологічна підготовка.
2. Ознайомлення зі змістом професійної діяльності фахівців даного профілю, а також – з її впливом на психіку потенційних клієнтів.
3. Вивчення організаційних основ психологічного консультування. Психолог повинен освоїти теоретичні та практичні аспекти підготовки до консультування; встановлення контакту з клієнтом; формування внутрішньої мотивації клієнта на отримання допомоги та самозміни; збору та аналізу біографічної інформації за допомогою автобіографічного нарративу; висунення гіпотез про причини утруднень; формулювання альтернативних способів вирішення проблеми; реалізації обраного рішення; перевірки результативності консультування та вироблення алгоритму вирішення психологічних проблем клієнтом надалі самостійно.
4. Оволодіння спеціальними методами, психотехнічними прийомами роботи, пов'язаними з вирішенням проблем, характерних для даної категорії клієнтів.

5. Стажування під керівництвом досвідченого консультанта-супервізора.

У процесі спеціалізованої підготовки відбувається перетворення уявлень про професійну діяльність психолога.

У нашій роботі ми використовуємо наступні підходи, прийоми і техніки: це різноманітні інтрапсихічні підходи, мета яких допомогти людині зрозуміти причини її неадаптованості до реальності й змінити себе і свою поведінку; поведінкові підходи, мета яких замінити неадекватну поведінку людини більш адекватною, сформувати у клієнта певні поведінкові навички; інтегративні методи – консультування за життєвими вміннями, психотехніки і проблемно-орієнтоване консультування.

Консультант екстремального напрямку, відповідно до поставлених перед ним завдань, повинен:

- виробити власну тактику і манеру проведення консультацій;
- визначити свою професійну роль;
- керувати процесом спілкування;
- бути толерантним до фрустраційних та стресових впливів;
- вміти вступати в контакт з окремими людьми і групами людей, виступати перед аудиторією;
- вміти вступати у конфронтацію з непродуктивною поведінкою клієнта або частинами його особистості;
- контролювати невербальні компоненти поведінки клієнтів і свої власні у процесі консультування;
- працювати з інформаційними та довідковими матеріалами;
- надавати психологічну підтримку клієнтові;
- застосовувати сучасні методи психодіагностики;
- вміти раціонально розподіляти свій робочий час і протягом дня підтримувати на високому рівні свою працездатність.

Ми переконані, що вимоги до ефективності консультанта підвищуватимуться по мірі розвитку консультування як професії. Це потрібно враховувати при організації процесу підготовки психологів-консультантів екстремального напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белокрылова Г. М. Профессиональное становление студентов-психологов: дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Белокрылова Г. М. – М., 1997. – 189 с.
2. Глэддинг С. Психологическое консультирование / Глэддинг С. – [4-е изд.]. – СПб. : Питер, 2002. – 736 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).